

ЯК ЦЕ БУЛО: ВИЗНАННЯ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

КУЛЕБА Дмитро Іванович - кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В статті розглядається розвиток теорії та практики міжнародного права стосовно міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій.

Ключові слова: правосуб'єктність, міжнародна організація, держава, суб'єкт міжнародного права.

Постанова проблеми

Питання міжнародної правосуб'єктності є стрижневим для філософії, теорії та практики міжнародного права. Вже з моменту своєї появи міжнародні організації опинилися в самому епіцентрі теоретичних та прикладних битв за статус суб'єкта міжнародного права. У зв'язку з цим аналіз процесу визнання за організаціями статусу суб'єктів міжнародного права є важливим для розуміння еволюції загальної концепції міжнародної правосуб'єктності та розвитку міжнародного права загалом.

Аналіз досліджень і публікацій

Основними джерелами для дослідження питання розвитку міжнародної правосуб'єктності міжнародної організації є роботи таких вітчизняних вчених як П.Казанський, О.Ейхельман. Серед зарубіжних авторів потрібно відзначити Г.Кельзена, Г.Лаутерпахта, Я.Клабберса, В.Еусінга. Також значний інтерес становлять акти самих міжнародних організацій, зокрема, міжнародних судових установ.

Мета статті – висвітлити основні етапи еволюції поглядів та підходів щодо міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій.

Виклад основного матеріалу

Право не може заздалегідь передбачити усі можливі форми об'єднання людей, які виникатимуть і зникатимуть із плином історії та претендуватимуть на статус його суб'єктів. Об'єктивна відсутність чітких та усталених правових критеріїв, відповідність яким кваліфікує соціальне утворення суб'єктом права, вказує на основну вразливість та перевагу інституту правосуб'єктності – залежність від часу. Час приносить нове світосприйняття, нові ідеї, умови та завдання. І визнання тієї чи іншої особи або їхнього об'єднання правосуб'єктом починає, насамперед, залежати саме від них.

Є й ще одна закономірність розвитку цієї сфери: «Кожна система права, яка досягла певного рівня зрілості, підкорюється постійним ускладненням людських відносин із створення осіб, які не є людьми».

За таких обставин оптимальним шляхом запобігання більшості можливих проблем розвитку суб'єктів права є наявність повноцінної теорії правосуб'єктності. Вона на абстрактному рівні пояснюватиме юридичний зміст суб'єкта права, «розроблятиме справедливі інституційні зв'язки індивідів стосовно одне одного, які забезпечують адекватне виявлення особистих здатнос-

тей» . Така теорія може ґрунтуватися на емпіричному досвіді та на абстрактній концепції.

Абсолютизація одного з цих методів, що власне, постійно і відбувається, дозволяє побачити лише один зріз явища, який при цьому необов'язково надає об'єктивне пояснення, але обов'язково визначає напрям його подальшої еволюції. Крім того, така абсолютизація призводить до несправедливого вирішення питання про зміст правосуб'єктності, не зміцнює солідарність між учасниками міжнародно-правових відносин і неминуче підточує самі основи правопорядку.

Тривале домінування емпіричного матеріалістичного підходу в українській науці та його наслідки є найкращим тому доказом. Всупереч поширеній думці абстрактний метод не є наукою заради науки, відірваною від реалій життя. Він також ґрунтується на наявному досвіді, однак дозволяє «організувати емпіричні докази... вільно встановлювати концепції як засоби тлумачення досвіду і встановлення порядку для нього» .

Наприклад, у випадку інституту міжнародної правосуб'єктності застосування лише емпіричного методу не зможе бути повністю адекватним з огляду на різноманітність та відмінність суб'єктів права. У цьому разі емпіричний підхід або зведеться до пояснення усіх суб'єктів через призму одного суб'єкта, або до проведення паралелей між ними та зведення їх до певних спільних характеристик. При цьому властиві особливості кожного окремого суб'єкта будуть виведені за рамки концепції, як це, власне, і сталося у теорії міжнародного права на прикладі дискусії про міжнародну правосуб'єктність держави та інших утворень, які постійно намагалися проаналізувати через призму держави.

«Яка теорія суб'єкта міжнародного права дозволяє забезпечити ефективне функціонування цього права та досягнення його цілей?» - ось, на нашу думку, ключове питання, відповідь на яке повинна шукати наука, вивчаючи питання міжнародної правосуб'єктності. І якщо розпочати цей пошук, то доволі швидко з'ясується, що

найбільш гостра дискусія виникне, коли дослідник дійде до питання про міжнародну правосуб'єктність міжнародних організацій.

Цьому питанню притаманна одна особливість – гандикап між емпіричним досвідом та його теоретичним осмисленням. Цей гандикап почав формуватися практично з початку появи перших публічних союзів, коли наука не могла точно оцінити характер цього явища та спрогнозувати перспективи його еволюції. З цього приводу навіть найвитонченіший знавець питання П.Казанський у 1901 році констатував думку більшості вчених: «Звичайно, всі ці міжнародні організації не можуть представляти того значення, яке мають договори і союзи держав. Але в них не можна не бачити щось нове, цікаве і важливе, щось на кшталт міжнародного самоврядування» .

Ані загальна теорія права, а ні теорія міжнародного права не були готові до юридичної кваліфікації нового явища. Для цього був відсутній навіть основний понятійний апарат. Через це той-таки Казанський у 1904 році був змушений обмежитися фразою про те, що організації – це «загальні міжнародні договори у сфері адміністративних, судових потреб, які з часом можуть перетворитися на світову організацію», хоча і виступав за визнання їхньої правосуб'єктності .

Навіть таку обережну спробу О. Ейхельман наступного року назвав «радикальною» та «юридично недоведеною» і говорив про організації як про «конвенційні, штучно утворені суб'єкти» . У 1916 році В.ван Еусінга (згодом суддя ПСМП) не зміг піти далі й використав термін «неполітичні колективні договори» . А за чотири роки до цього А.Жилін категорично спростовував погляди Г.Єллінека, який відніс міжнародно-правові комісії та адміністративні союзи до юридичних об'єднань держав: «Тут можна говорити радше не про об'єднання, а про угоди держав; держави тут не об'єднуються у якусь спільну систему, а лише погоджуються діяти спільно у ряді певних випадків... і різноманітні судові, адміністративні, санітарні та інші міжнародні комісії не по-

винні мати місця у теорії про об'єднання держав» .

Можливо, причини проблеми полягають у тому, що вчені аналізували не стільки суть нових явищ, скільки їхню форму. Непідготовленість теорії до сприйняття міжнародно-правової реальності через домінування емпіричного підходу зіграла з наукою злий жарт. Міжнародні організації існували, діяли як реальні суб'єкти міжнародного права, а теорія все ще за інерцією, рятуючи власну респектабельність, відмовлялася визнавати це .

Такий стан речей особливо дивує з огляду на те, що в цей же час вже була озвучена позиція про функціонування міжнародного союзу як юридичного, тобто такого, що регулюється нормами міжнародного права, а отже, сам союз ототожнювався з ним. Неготовність вчених визнати правосуб'єктність організацій або бодай її перспективу може бути пояснена кількома причинами та, передусім, тим, що:

- заглиблення науковців у теорію союзу ускладнило об'єктивний погляд на міжнародні організації. Вони вбачалися однією з форм союзу і в них не шукали аналога наявним правосуб'єктним формам управління (держави), а розглядали їх лише як міждержавні виконавчі органи, більш інституалізоване продовження практики конгресів (в основі такого бачення – теорія міжнародної адміністрації);

- у час, коли держава усвідомлювалась єдиним суб'єктом міжнародного права, визнання за організаціями міжнародної правосуб'єктності сприймалося б як визнання їхнього вищого статусу або прообразу всевітньої держави, яка була «могилою міжнародного права» , і таке порівняння стало б могилою й для організацій.

Безперечно, теорія міжнародної адміністрації була другим після теорії союзу кроком до майбутнього права міжнародних організацій. Її прихильники точніше за інших розуміли зміст, підстави та напрямок розвитку і значення міжнародних установ. Але підхід мав системні вади, оскільки був аналогією національного адміністративного права і при цьому користувався класичними категоріями міжнародного права, які

не могли пояснити природу нових явищ. Зокрема через це П.Казанський розглядав рішення міжнародної комісії не як її власний акт, а лише як «договір союзників» і не визнавав за такими установами ані власної волі, ані інтересів, ані загального права примусу, хоча практика у цій сфері свідчила про протилежне .

У цьому зв'язку вартим уваги є той факт, що задовго до утвердження міжнародної адміністрації, розмірковуючи над попередниками організацій, Д.Каченовський впевнено відніс до джерел міжнародного права саме акти конгресів та конференцій . Тож свіжий погляд на питання вимагав відходу від парадигми міжнародної адміністрації. Це одразу дозволило В.Даневському, першому у вітчизняній доктрині, побачити в появі міжнародних установ формування «абсолютно нової юридичної системи» та прогресивно описати їх як «суто спеціальні органи з визначеною сферою дії та такі, що володіють спеціальними повноваженнями від усіх держав, які виявили згоду на їхнє створення» .

Таким чином, загальновизнані згодом юридичні характеристики міжнародної організації як суб'єкта міжнародного права формулювалися з суміші аргументів прихильників та критиків теорії міжнародної адміністрації. Про цілісне бачення організації як правової концепції було годі й говорити. Реальні потреби міжнародного права вимагали іншого підходу.

К.Іглтон був переконаний у тому, що «науковцям, а не політикам міжнародне право має завдячувати за формулювання своїх основних принципів» . Все вірно, але стосовно міжнародних організацій правильніше було б сказати «окремим науковцям», оскільки визнання їхньої міжнародної правосуб'єктності аж до другої половини ХХ століття залишалося справою одинаків-маргіналів. Показово також, що всі знакові для розвитку теорії і практики спроби таких вчених були зроблені не чистими теоретиками, а правниками, на практиці пов'язаними з діяльністю міжнародних організацій.

Першим з таких індивідуалістів був Просперо Федоцці, який у 1897 році ви-

знав публічні союзи суб'єктами права, за що був негайно підданий нищівній критиці . Потім був знову італієць – Гвідо Фузіна-то. У 1914 році він підготував юридичний меморандум, де обґрунтував міжнародну правосуб'єктність міжурядової організації – Міжнародного інституту сільського господарства. Такий підхід був негайно категорично заперечений абсолютною більшістю вчених, серед іншого і авторитетним співвітчизником автора – Д.Анцилотті. Але тут показово вчинили італійські суди, які підтримали позицію Фузіната під час вирішення справ, пов'язаних з фактичною діяльністю Інституту (практика наочно перемогла теорію).

Наступним і найменш згадуваним був Деметре Негулеско (суддя ПСМП). Відчайдушні спроби довести справедливість домагань своєї країни під час розгляду справи щодо юрисдикції Європейської Комісії для Дунаю вимагали від нього особливої відвертості. У єдиній особливій думці до консультативного висновку він, описуючи Комісію, навів низку (а з урахуванням прапора навіть більше) класичних ознак міжнародної організації як суб'єкта міжнародного права. До них були віднесені: створення на основі міжнародного договору; наявність законодавчих, виконавчих та судових повноважень, обмежених положеннями договору; функціональність; та окрема воля.

Кульмінацією стали його слова про те, що Комісія «у реальності є міжнародною організацією, яка володіє власними суверенними повноваженнями на території Румунської держави» . Небезпечна гра до-вкола порівняння повноважень організації з суверенними повноваженнями держави, менше з тим, мала історично важливе значення – вона знаменувала готовність здійснити інтелектуальний поворот назад у майбутнє, повернутися до розширеного розуміння правосуб'єктності та суверенітету, яке єдине могло задовольняти активний процес диверсифікації суб'єктів міжнародного права.

Найбільш відомим став Джузеппе Маркеджано (юридичний радник міжнародної зони Танжер). У 1929 році ним був оприлюднений висновок щодо статусу Міжна-

родної комісії з управління невеликим маяком Мис Спартель в районі Гібралтару. Для розвитку юридичної думки та практики цей документ мав безпрецедентно важливе значення . Проте світло від висновку про маяк було занадто яскравим для того часу і, щоб трохи пригасити його, водночас зберігши реальну потужність, Дж.Маркеджано був змушений вдатися до структурно-мовних знахідок . Насамперед, його бачення міжнародної правосуб'єктності міжнародної організації як об'єктивної реальності довелося приховати розглядом питання про належність Комісії до організацій.

За аналогією з наявними комісіями подібного характеру були наведені такі ознаки міжнародної організації: обмеженість повноважень положеннями установчого договору; наявність власної індивідуальної особи організації, відмінної від осіб її держав-членів; чітка та законна мета функціонування; власний бюджет; право розробляти, оприлюднювати та забезпечувати застосування нормативних актів; користування привілеями нейтралітету та/або екстратериторіальності; і визнання її правосуб'єктності правом . Наявність усіх перелічених ознак у засновницькому договорі Комісії, у її актах та практиці дозволила автору констатувати: «вивчення конвенції підтверджує нашу думку про володіння Комісією суб'єктністю у міжнародному публічному праві» .

Для висловлення ще більш далекосяжного погляду щодо природної здатності організації набувати нові права Маркеджано довелося сховатися за посилання на її статус у приватному праві: «... Комісія, на нашу думку, є юридичною особою, здатною бути пасивно та активно ідентифікованою з володінням та набуттям прав. Вона користується такими ж правами та такою ж здатністю, як і фізичні особи, за двох умов: 1) такі якості не суперечать природі речей; 2) не існує формального тексту, який обмежує таку здатність» .

Революція дум через визнання юрисконсультом правосуб'єктності маяка відбулася не могла, однак вектор їхньої еволюції був спрямований чітко – диверсифікація суб'єктів, а отже, і норм міжнародного пра-

ва. Промінь Спартеля висвітлював тепер напрямом руху не тільки кораблям у морі, а й акторам у міжнародних відносинах.

На початку 60-х років ХХ століття думки Маркеджано знайшли жвавий відгук у Фінна Сеєрстеда (Директор юридичного відділу МАГАТЕ). Ретельне опрацювання масштабного емпіричного матеріалу дозволило йому заявити, що об'єктивна міжнародна правосуб'єктність організації є чітко визначеним принципом звичаєвого права міжурядових організацій. Підсумовуючи, він писав: «Безперечно, вбачається, що міжнародні організації в цілому є основними суб'єктами міжнародного права, які мають невід'ємну здатність... вчиняти усі дії, які вчиняються традиційними суб'єктами міжнародного права» за умови, що організація не може вчиняти дії «і) не спрямовані на досягнення її цілей; іі) заборонені її конституцією; ііі) не погоджені конституційно уповноваженим на те органом міжнародної організації; іv) які є здійсненням організацією юрисдикції над державами-членами, аналогічної до юрисдикції, яку останні здійснюють стосовно своїх громадян».

Для Сеєрстеда було важливо довести рівну правову природу організації та держави як суб'єктів міжнародного права. З цією метою він, за аналогією з державою, стверджує, що факт нереалізації організацією своєї міжнародної правосуб'єктності не означає її відсутність. Міжнародна організація не робить цього просто через певні фактичні обставини (відсутність інтересу, умов для реалізації). При цьому вчений доходить тих же висновків, що і МС ООН, але іншою стежкою, коли заявляє, що правосуб'єктність організації існує і для держав, які не є її членами.

Наведені позиції мають неоціненне значення, але, як попереджав В.Дженкс у 1945 році, «неможливо... побудувати ефективну систему міжнародних організацій окремими драматичними рішеннями». Протилежні погляди більшості авторів продовжували домінувати.

Першим потужним чинником появи нового підходу до розгляду міжнародної правосуб'єктності організацій стала ейфорія від створення Ліги Націй. У тогочасно-

му світогляді вона була настільки хорошим витвором, що не визнати її міжнародну правосуб'єктність дорівнювало б запереченню самого прагнення до забезпечення миру. Тож, скоріше, з політичних та моральних, а не юридичних причин за Лігою Націй був визнаний статус суб'єкта міжнародного права. Проте, всупереч логіці, інші організації такого ж визнання не здобули, оскільки теорія у цьому питанні все ще виходила із заперечувальних позицій.

Це суттєво стримувало розвиток подій, особливо у практичній площині. Показово, що ПСМП неодноразово впритул наближався до визнання міжнародної правосуб'єктності організацій, однак завжди свідомо уникав його. При цьому він у першому ж слушному консультативному висновку в цілому підтримав позицію, яку згодом і підтвердив, що участь держави у Міжнародній організації праці (МОП) «пов'язана з відмовою від прав, які виводяться з національного суверенітету». Також показовим та закономірним для свого часу є такий момент.

У 1926 році суд визнає, що МОП може виконувати функції, які прямо не передбачені її статутом. Субстантивно, це був перший нерішучий крок до концептуалізації організацій, оскільки саме такий підхід буде згодом розвинутий та стане відомий як доктрина домислювальних повноважень міжнародних організацій. У 1927 році суд відмовляється від цього підходу, коли заявляє, що Європейська комісія для Дунаю має лише ті повноваження, які закріплені у її установчому документі (доктрина наданих повноважень міжнародних організацій). Проте вже наступного 1928 року суд повертається до попередньої позиції, визнаючи, що надане установчим договором Змішаній греко-турецькій комісії повноваження вирішувати спори передбачає також її повноваження передавати справи для арбітражного вирішення.

Першу крапку у дискусії, як і у більшості інших, пов'язаних з міжнародними організаціями, поставила ООН. Повоєнне світосприйняття держав-засновниць стало причиною свідомої відмови закріплювати у статуті Організації положення про її

міжнародну правосуб'єктність. Важливо, однак, згадати, що глава делегації США на переговорах у Сан-Франциско пояснював президенту цієї держави відмову від включення до статуту положення про правосуб'єктність ООН тим, що сама «практика спричинить еволюцію належних норм наскільки це буде необхідно». На відміну від держав-засновниць та свого попередника, МС ООН негайно скористався з того, що діяв в іншому часі, керувався іншими ідеями та мав інші завдання.

Тут слід згадати, що предтечею позиції МС ООН стало рішення одного з національних судів держав-членів Панамериканського союзу, який визнав імунітет цієї організації від судової юрисдикції, оскільки вона складалася з двадцяти однієї суверенної держави, наділеними імунітетом від судового переслідування. Відповідно сукупність цих держав теж володіла імунітетом.

Отже, не гаючи часу, МС ООН вже у своєму другому консультативному висновку зробив вирішальний крок назустріч визнанню правосуб'єктності міжнародних організацій. З трьома окремими думками суд одним махом заспокоїв, що ООН не є державою; підтвердив концепцію домислювальних повноважень організацій; та заявив, що ООН володіє міжнародною правосуб'єктністю. При цьому критеріями визнання останньої були наявність у організації прав та обов'язків, відмінних від держав-членів, та міжнародне завдання організації, виконання якого вимагає її активних дій на міжнародній арені.

У цьому ж висновку МС ООН зробив ще одне зауваження, принципово важливе для процесу диверсифікації суб'єктів міжнародного права: «У будь-якій правовій системі суб'єкти права не обов'язково є ідентичними за своєю природою або обсягом їхніх прав, і їхня природа залежить від потреб співтовариства».

Це положення стало компромісним засобом подолання міжнародним правовим співтовариством, авторитетно сконцентрованим на суддівській лаві, природного небажання держав визнавати наявність інших, окрім себе, суб'єктів міжнародного права. Разом з тим саме таке формулювання

дозволило державам перевести міжнародну правосуб'єктність організацій на ручне управління шляхом викривлення концепції правосуб'єктності, вже достатньо усталеної у тогочасній загальній теорії права.

Держави успішно наголошували на своїй первинності, стверджували, що тільки вони володіли усіма правами і обов'язками та були наділені повноцінною правосуб'єктністю. Під останньою почали розуміти здатність створювати норми, застосовувати їх та вживати санкції за їхнє недотримання. На думку держав, міжнародні організації володіли лише функціональною правосуб'єктністю, у якій один з елементів наведеної тріади був обов'язково відсутній. Так за організаціями остаточно визнали статус «особливих», «специфічних», «функціональних», «похідних» суб'єктів міжнародного права.

Висновок містив ще дві взаємопов'язані тези, які відіграли вирішальну роль для визнання міжнародної правосуб'єктності МО: «В той час як держава володіє усією повнотою міжнародних прав та обов'язків, визнаних міжнародним правом, така особа, як організація повинна залежати від її цілей та функцій, як вони визначені або розуміються в її установчих документах та розвинулися на практиці» та «...п'ятдесят держав, які представляють переважну більшість членів міжнародного співтовариства, могли, у відповідності до міжнародного права, створити особу, наділену об'єктивною міжнародною правосуб'єктністю, а не лише суб'єктність, визнану ними самими».

Першою тезою суд стверджував, що правосуб'єктність держав та міжнародних організацій не є ідентичними та встановлював обмеження на обсяг правосуб'єктності останніх, а другою – що організація не потребує визнання держав-нечленів. Таким чином, з одного боку, МС ООН задовольняв інтереси держав, які не бажали бачити у організаціях рівноправного учасника міжнародно-правових відносин. З іншого боку, він надавав аргумент на користь об'єктивного існування правосуб'єктності організацій.

За великим рахунком, посилення на практику організацій ще більше посилює аргументи на користь існування об'єктивної

міжнародної правосуб'єктності організацій, оскільки підтверджує існування певного емпіричного досвіду організацій, який є доказом реалізації її правосуб'єктності. При цьому показово, що сам факт наявності правосуб'єктності не залежить від згадування в установчому документі організації. Останній лише може прямо або непрямо визначати її обсяг.

Застосувавши системне тлумачення висновку, позицію суду можна сформулювати так: міжнародні організації володіють об'єктивною міжнародною правосуб'єктністю, обсяг якої залежить від її цілей та функцій, як вони визначені або розуміються в її установчих документах та розвинулися на практиці. При цьому під обсягом правосуб'єктності суд мав на увазі конкретні права та обов'язки організацій, які належать до міжнародно-правового статусу суб'єкта, а не його правосуб'єктності.

Після авторитетного висновку МС ООН знадобився ще не один рік для визнання організацій суб'єктами міжнародного права. Одразу ж після його виголошення посилилися голоси на користь того, що юридична основа правосуб'єктності організацій завжди полягає у намірах засновників, положеннях установчих документів, характері діяльності на міжнародній арені, але ніколи вона не виводиться із загальних принципів міжнародного права. Висновок використовувався для доведення того, що міжнародна правосуб'єктність організацій є суб'єктивною, а не об'єктивною категорією (т.з. індуктивний підхід), встановлюючи у такий спосіб нездоланну відмінність між державами та організаціями.

У свою чергу, об'єктивний підхід до правосуб'єктності, який має своє історичне підґрунтя, так і не здобув широкої підтримки. Аргументи його прихильників застосовувалися спорадично і несистемно, тому їхнє тлумачення в інтересах класичних доктрин залишалось справою юридичної техніки. Цей підхід був зведений до маргінального рівня, хоча за великим рахунком, саме згадані вчені-одинаки всупереч усталеній практиці передбачили розвиток міжнародних організацій як суб'єктів міжнародного права.

Отже, підвалини розвитку знання про правосуб'єктність організацій були закладені задовго до їхнього виникнення, коли виплекана вченими та практиками беззастережна опора на емпіризм у дослідженні міжнародного права обумовила зведення концепції його суб'єкта до держави. Не в змозі відмовитися від такої традиції, вчені розглядали міжнародні організації за аналогією з державою. Звичайно, точне повторення було заздалегідь неможливим, а отже, у статусі суб'єкта міжнародного права організаціям відмовили. Питання правосуб'єктності організацій було віддане на відкуп емпіричному досвіду, який цілком і повністю протягом сторіч формувався державами і залежав від їхніх інтересів.

З огляду на викладене не дивно, що переважна більшість вчених погодилася з правосуб'єктністю міжнародних організацій не в результаті розробки нової концепції суб'єкта міжнародного права, а лише констатувавши цей факт, спираючись на напрацювання широкої емпіричної бази міжнародно-правової діяльності організацій (яку, за великим рахунком, слід визнати протиправною, якщо організації дійсно з самої своєї появи не були правосуб'єктивними).

При цьому питання співвідношення міжнародно-правового статусу різних суб'єктів міжнародного права, насамперед держав та організацій, залишилося без чіткої відповіді. Та навіть за таких обставин закономірність еволюції правосуб'єктності організацій була неспростовною і 1985 року в документі КМП ООН з'явилася по-своєму знаменна фраза: «Держави втрачають контроль над визначенням та здійсненням міжнародної правоздатності міжнародних організацій,... (які) залежатимуть виключно від міжнародного права. Відповідно, вони до певної міри стануть в один ряд з самими державами як суб'єкти міжнародного права та активні члени міжнародного співтовариства».

Як з точки зору теорії, так і практики міжнародного права, таке вирівнювання держав та міжнародних організацій відбувається, і про якихось «вторинних» або «особливих» суб'єктів міжнародного права вже не йтиметься.

Література

1. Pollock F., Maitland F. W. The History of English Law before the Time of Edward I. – 1909. – P. 486. Цит. за Bederman D. J. The Souls of International Organizations: Legal Personality and the Lighthouse at Cape Spartel // *Vanderbilt Journal of International Law*. – 1996. – Vol. 36. – № 2. – P. 356.
2. Carty A. International Legal Personality and the End of the Subject: Natural Law and Phenomenological Response to New Approaches to International Law // *Melbourne Journal of International Law*. – Vol. 6. – № 2. – P. 543.
3. Cotterrell R. The Politics of Jurisprudence: A Critical Introduction to Legal Philosophy // London: Butterworths, 1989. – P. 86.
4. Казанский П. Е. Учение о международной администрации // Антологія української юридичної думки: в 10 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 8: Міжнародне право / Упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп. ред. В. Н. Денисов. – К.: Видавничий Дім Юридична книга, 2004. – С. 290.
5. Эйхельман О. О. Очерки из лекций по международному праву // Наука міжнародного права в Університеті Святого Володимира: У 2 т. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин / О. В. Задорожній (упоряд.), В. А. Короткий (упоряд.). – К.: Видавничий дім Промінь, 2004. – Т. 2: О. О. Эйхельман, П. М. Богаєвський, О. О. Жилін. – С. 103-104.
6. Эйхельман О. О. Побутові підстави, правничий уклад і сучасний культурний поступ міжнародного права // Антологія української юридичної думки: в 10 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 8: Міжнародне право / Упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп. ред. В. Н. Денисов. – К.: Видавничий Дім Юридична книга, 2004. – С. 360.
7. Eysinga W. J. M. van, *Ontwikkeling en inhoud der Nederlandsche tractaten sedert 1813*. – The Hague: Martinus Nijhoff, 1916. – P. 6. Цит. за Klabbbers J. The Life and Times of the Law of International Organizations // *Nordic Journal of International Law*. – 2001. – Vol. 70 – № 3. – P. 292.
8. Жилин А. А. Указ. соч. – С. 387.
9. Повноцінний огляд розвитку доктрини та судової практики у сфері права міжнародних організацій див. у: Klabbbers J. The Life and Times... – P. 287-317.
10. Ивановский И. А. Определение, основные начала, задача и значение международного права // Антологія української юридичної думки: в 10 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 8: Міжнародне право / Упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп. ред. В. Н. Денисов. – К.: Видавничий Дім Юридична книга, 2004. – С. 275.
11. Казанский П. Е. Указ. соч. – С. 301.
12. Каченовский Д. И. Курс международного права // Антологія української юридичної думки: в 10 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 8: Міжнародне право / Упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп. ред. В. Н. Денисов. – К.: Видавничий Дім Юридична книга, 2004. – С. 103-104.
13. Казанский П. Е. Указ. соч. – С. 310, 312.
14. Eagleton C. *International Government* / 3rd ed. – New York: The Ronald Press Company, 1957. – P. 29.
15. Eagleton C. *International Organizations and the Law of Responsibility* // *Recueil des cours*. – 1950 I. – Vol. 76. – P. 328.
16. Bederman D J. *Op. cit.* – P. 347.
17. Dissenting Opinion by M. Negulesco. *Jurisdiction of the European Commission of the Danube between Galatz and Braila* // PCIJ Publications. – 1927. – Series B. Collection of Advisory Opinions. – № 14.– P. 105.
18. «Юридичний висновок Маркеджа-но 1929 року має всі ознаки інтелектуального дискурсу щодо статусу міжнародних організацій, які відобразили характер дебатів для наступного післявоєнного покоління». Див.: Bederman D. J. *Op. cit.* – P. 363.
19. Останнє речення висновку звучить так: «Завершуючи наше дослідження, ми мусимо нагадати, що все знання є відносним, що людський інтелект є обмеженим і що у сфері інтелекту не існує абсолютного знання». Див. Marchegiano G. *The Juristic Character of the International Commission*

АНОТАЦІЯ

В статті розглядається розвиток теорії та практики міжнародного права щодо міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій.

SUMMARY

The article discusses the development of international legal personality of international organizations through the prism of the theory and practice of international law.

of Cape Spartel // American Journal of International Law. – 1931. – Vol. 25. – № 2. – P. 347. Майже через століття Д. Бедерман, пропонуючи власний погляд на міжнародну правосуб'єктність МО, показово завершує свою роботу практично аналогічними словами. Див.: Bederman D J. Op. cit. – P. 377.

20. Marchegiano G. Op. cit. – P. 340, 343.

21. Ibid. – P. 341.

22. Ibid. – P. 343.

23. Навряд чи цю позицію можна обґрунтувати чіткіше та переконливіше, ніж сам автор у своїх працях. Зрештою, ніхто і не намагався цього зробити, тому Ф. Сеєрстеда справедливо вважають апологетом теорії об'єктивної міжнародної правосуб'єктності МО. Див.: Seyersted F. International Personality of Intergovernmental Organizations. Do their Capacities really Depend upon their Constitutions? // Indian Journal of International Law. – 1964. – Vol. 4. – № 1. – P. 19. М. Рама-Монтальдо критикує окремі аргументи Сеєрстеда, але доходить тих же висновків у Rama-Montaldo M. International Legal Personality and Implied Powers of International Organizations // British Yearbook of International Law. – 1970. – Vol. 44. – P. 119-122.

24. Seyersted F. International Personality... – P. 22-24.

25. Seyersted F. Op. cit. – P. 233-265.

26. Jenks W. C. Some Constitutional Problems of International Organizations // British Yearbook of International Law. – 1945. – Vol. XII. – P. 71.

27. Competence of the International Labour Organization in regard to International Regulation of the Conditions of the Labour of Persons Employed in Agriculture // PCIJ Publications. – 1922. – Series B. Collection of Advisory Opinions. – № 2. – P. 23; Case Relating to the Territorial Jurisdiction of the International Commission of the River Oder // PCIJ Publications. – 1929. – Series A.

Collection of Judgements. – № 23. – P. 27.

28. Competence of the International Labour Organization to Regulate Incidentally the Personal Work of the Employer // PCIJ Publications. – 1926. – Series B. Collection of Advisory Opinions. – № 13. – P. 5-24.

29. Jurisdiction of the European Commission of the Danube between Galatz and Braila // PCIJ Publications. – 1927. – Series B. Collection of Advisory Opinions. – № 14. – P. 5-70.

30. Interpretation of the Greco-Turkish Agreement of December 1st, 1926 (Final Protocol, Article IV) // PCIJ Publications. – 1928. – Series B. Collection of Advisory Opinions. – № 16. – P. 20, 27.

31. Jenks W. C. The Legal Personality of International Organizations // British Yearbook of International Law. – 1945. – Vol. XII. – P. 270.

32. Eagleton C. International Organizations... – P. 330-331.

33. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the UN, Advisory opinion // – ICJ Reports. – 1949. – P. 179.

34. Reparation... – P. 178.

35. Ibid. – P. 180.

36. Ibid. – P. 185. Картину довершив суддя Крилов, який у особливій думці зазначив, що МО – це «об'єктивний факт, існування якого не може не визнаватися державами-членами». Ibid. – P. 218.

37. Важко утриматися від згадки про Д. Каченовського, який у 1863 році, наполягаючи на необхідності дослідження позитивних міжнародних законів, однак, зазначив, що юрист не «змушений обмежуватися одним рабським вивченням державної практики або рутини», оскільки «трактати, звичаї та дипломатичні документи не завжди задовольняють вимоги справедливості». Див.: Каченовский Д. И. Указ. соч. – С. 107.

38. ILC Yearbook. – 1985. – Vol. II (1). – A/CN.4/391/Add. 1/Corr. 1. – P. 110.